

Memòria de la intervenció arqueològica a la Creu de Santa Digna Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)

Josep Francesc Roig Pérez

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>.

CODEX[®]
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

Sr. Magí Miret i Mestres
Arqueòleg Territorial
Departament de Cultura
Generalitat de Catalunya
C/ Portaferriassa, núm. 1
08002 BARCE

6
Tarragona, 20 de Desembre de 2005.

Benvolgut Ma

Adjunt et lliurem un exemplar de la "Memòria de la intervenció arqueològica a la Creu de Terme de Santa Digna a Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)". Adjuntem, també, un altre exemplar en suport informàtic.

Els treballs realitzats, que van consistir en la documentació i desmuntatge de la Creu de Terme, s'han dut a terme entre els dies 14 i 31 de març de 2005, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg de CODEX - ARQUEOLOGIA I PATRIMONI, Josep Francesc Roig Pérez, segons resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural, amb data de 7 de març de 2005.

Sense res més sobre el particular i restant a la teva disposició per a qualsevol aclariment al respecte.

Et saluda cordialment,

Cristina Benet Arqué
Gerent de CODEX - ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

**MEMORIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA CREU DE TERME
DE SANTA DIGNA A VILAFRANCA DEL Penedès (ALT Penedès).**

INDEX

1.- INTRODUCCIÓ..	. p. 2
2.- SITUACIÓ.	. p. 5
3.- ANTECEDENTS.	. p. 6
4.- LA PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARQUEOLÒGIC.	. p. 8
5.- LES CREUS DE TERME.	. p. 12
5.1.- Què són les Creus de Terme.	. p. 12
5.2.- La Creu de Terme de Santa Digna.	. p. 13
6.- METODOLOGIA.	. p. 15
7.- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS.	. p. 18
8.- CONCLUSIONS.	. p. 22

ANNEX I: DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA.

ANNEX II: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

1.- INTRODUCCIÓ.

La present memòria es refereix als treballs de documentació, desmuntatge i trasllat d'una creu de terme localitzada dins del nucli urbà de Vilafranca del Penedès, a la plaça que porta el seu mateix nom: Santa Digna.

Els treballs realitzats van consistir en la documentació arqueològica, desmuntatge, paletització i dipòsit a l magatzem provisional del la creu de terme de Sant Digna.

Aquesta creu de terme es veia afectada pel projecte de construcció del subtram X-A de la línia del LAV Madrid – Zaragoza – Barcelona – Frontera Francesa, situat a Vilafranca del Penedès.

Per tant, els treballs de documentació i desmuntatge venien determinats pel fet que per sota de l'emplaçament de la Creu de Terme hi havia de passar el Tren d'Alta Velocitat.

Els treballs ens van ser encarregats per l'empresa AVE OLERDOLA UTE i les dades del projecte eren:

PROJECTE	Construcció de la línia del LAV Madrid – Zaragoza – Barcelona – Frontera Francesa. Subtram Xa
ADJUDICATARI	AVE OLERDOLA UTE ACS, PROYECTOS, OBRAS Y CNES., S.A. VIAS Y CNES, S.A. C/Mare Ràfols, núm. 3, 2na planta 08720 VILAFRANCA DEL PENEDÈS
TELÈFON/FAX	938199176 / 938173963

REPRESENTANT	Felix Nolla Magriña Gerent
ARQUITECTE	Albert Pujol
TELÈFON/FAX	938199176 / 938173963

La sol·licitud per dur a terme els treballs de desmuntatge es va fer des de la UTE AVE OLERDOLA. En l'autorització de desmuntatge hi consta:

"La Creu de Santa Digna de Vilafranca del Penedès està ubicada, actualment a la plaça de Santa Digna, situada a al confluència de l'Av. De Vilanova i dels carrers de Santa Digna, del Duc de la Victòria i del Casal, junt a la carretera a Vilanova i la Geltrú i Sitges. Va ser enderrocada l'any 1936 i tornada a aixecar l'any 1945 en un punt lleugerament desplaçat respecte el lloc original, que es trobava a la vora del camí que portava al Molí d'en Rovira. El primer esment documental conegut és de l'any 1422.

La Creu de Santa Digna està inclosa al Pla Especial i Catàleg del Patrimoni Històric, Artístic i Ambiental de Vilafranca del Penedès (fitxa M-9) i té un entorn de protecció.

La Creu de Santa Digna té la consideració legal de Bé Cultural d'Interès ^{Nacional} Cultural d'acord amb la disposició addicional primera de la Llei 9/93 del patrimoni cultural català, que recull la protecció atorgada pel "Decreto 571/1963, de 14 de març del Ministerio de Educación Nacional, sobre protección de los escudos, emblemas, piedras heráldicas, rollos de justicia, cruces de término y piezas similares de interés histórico-artístico" (BOE 3.3.1963).

En data 21.2.5 el Sr. Félix Nolla Magriñá, de la UTE AVE OLERDOLA, va sol·licitar autorització per realitzar, sota la direcció tècnica del Sr. Josep Francesc Roig Pérez (CODEX), entre el 14 i el 31 de març de 2005, la documentació, numeració, desmuntatge, trasllat i dipòsit en un magatzem municipal de la Creu de Santa Digna, a causa dels treballs derivats del projecte de construcció del subtram X de la Línia fèrria d'Alta Velocitat al seu pas per terme de Vilafranca del Penedès.

En data 3.3.05, l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès presentar una sol·licitud per dur a terme el desmuntatge i trasllat provisional de la Creu a un magatzem municipal a conseqüència de les obres de l'AVE i va comunicar la intenció de

reposar-la en el mateix lloc, sempre que no hi hagi circumstàncies que ho impedeixin. L'Àrea de Coneixement i Recerca considera aquest document com a escrit de conformitat amb l'actuació sol·licitada per la UTE AVE OLERDOLA.

La Comissió Territorial del Patrimoni Cultural, a la seva sessió de 4 de març de 2005, ha aprovat autoritzar el desmuntatge provisional de la Creu de Santa Digna i la seva reposició posterior en el mateix indret que ocupa actualment."

Els treballs d'intervenció arqueològica es van dur a terme entre els dies 14 i 31 de març de 2005, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg de CODEX – ARQUEOLOGIA I PATRIMONI, Josep Francesc Roig Pérez, segons resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural, amb data de 7 de març de 2005.

2.- SITUACIÓ

La creu de terme de Santa Digna està emplaçada a la plaça de Santa Digna, situada a la confluència dels carrers de Santa Digna, carrer del Casal, Carrer del Duc de la Victòria i Avinguda Vilanova, junt a la carretera a Vilanova i la Geltrú i Sitges, dins de casc urbà de Vilafranca del Penedès, molt a la vora de l'estació d'autobusos.

La creu es situa entre el PK 1+1600 i 1+1700 del projecte del subtrmà X de l'AVE. Les coordenades UTM de la creu són 391472 4557816.

3.- ANTECEDENTS.

Quan es va projectar el traçat de la Línia d'Alta Velocitat Madrid – Zaragoza – Barcelona – Frontera Francesa, es va tramitar la corresponent Declaració d'Impacte Ambiental que dictava que:

"El proyecto de trazado y construcción incorporará, en coordinación con el Departamento de Cultura de la Generalitat de Catalunya, un plan de prospección arqueológica de la franja de ocupación de la nueva infraestructura, de los caminos de acceso y de las superficies destinadas a acoger instalaciones auxiliares y vertederos... Si, a pesar de los ajustes de trazado propuestos, los resultados de la prospección fueran positivos, la Memoria final de dicha prospección deberá proponer actuaciones concretas dirigidas a garantizar la adecuada protección del patrimonio arqueológico. Estas actuaciones deberán quedar recogidas en el proyecto de construcción que, además, incorporará un programa de actuación, compatible con el plan de obra que considere las iniciativas a adoptar en el caso de afloramiento de algún yacimiento arqueológico no inventariado".

Els treballs previs de prospecció arqueològica d'aquest subtram es van encarregar l'empresa ARQUEPEC, S.L.

Pel que fa als elements del patrimoni arquitectònic, aquests van ser exclosos dels treballs d'intervenció arqueològica i sembla ser, que només es va sol·licitar una relació dels elements existents al Servei de Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i aquesta relació no va incloure la creu de terme. Arran de les dades rebudes es va concloure que:

"Los elementos arquitectónicos más próximos al trazado ferroviario proyectado incluidos en el Inventario de Bienes de Interés Cultural (B.I.C.), que gestiona el Departamento de Cultura de la Dirección

General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya són los
siguientes:

- Carrer Nou de Can Castro. Casas de trabajadores de la Masía de Can Castro, del siglo XVIII, en el municipio de Subirats.
- Cal Blas. Casa del siglo XVI, en el municipio de Subirats, compuesta de planta baja y dos plantas más. Fachada de composición simétrica y balcones en el primer piso coronados con arcos. Patio delantero y balaustrada. Edificaciones agrícolas anejas.

Ambos elementos distan 900 m de la traza, quedando fuera del ámbito
de afección del proyecto."

De tota manera és evident que la creu de terme resultava totalment afectada pel
traçat de la via.

4.- LA PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRIC-ARTÍSTIC.

Adjunt passem totes les disposicions legals aplicables a aquest element:

DECRETO 571/1963, de 14 de Marzo (Ministerio de Educación Nacional), sobre protección de los escudos, emblemas, piedras heráldicas, rollos de justicia, cruces de término y piezas similares de interés histórico-artístico (B.O.E. 30.3.1963).

El artículo treinta y seis de la Ley de trece de Mayo de mil novecientos treinta y tres impone a los Municipios la obligación de velar por la perfecta conservación del Patrimonio Histórico-Artístico existente en su término municipal y, en consecuencia, denunciar a los Organos centrales "los peligros que corran los edificios u objetos históricos por derrumbamiento, deterioro o venta, acudiendo en caso de urgencia a tomar las primeras medidas para evitar el daño". A continuación añade que "el incumplimiento de cualquiera de estas obligaciones privará al Municipio de todo derecho sobre el inmueble u objeto de que se trate, el Gobierno hará trasladar, cuando esto sea posible, o tomará sus medidas de seguridad con absoluta independencia de las Autoridades locales".

Entre las construcciones y objetos de valor histórico-artístico comprendidos genéricamente en el proyecto que se acaba de citar resultan actualmente necesitados de una atención especial los escudos, piedras heráldicas, rollos de justicia, cruces de término y piezas análogas que por no formar parte integrante de edificios que hayan obtenido la declaración de monumento nacional no gozan del especial amparo de que tales monumentos de benefician.

En tanto que la formación de los ficheros e inventarios previstos en la legislación sobre el Tesoro Artístico no esté ultimada parece imprescindible establecer como medida general de defensa la prohibición de alterar el emplazamiento o la disposición de los objetos de que se trata sin autorización previa del Ministerio de Educación Nacional, declarar expresamente sometida su posible enajenación y exportación a las disposiciones generales vigentes en materia de exportación y comercio de obras de arte y recorda de nuevo las obligaciones que la Ley de mil novecientos treinta y tres impone a los Ayuntamientos.

En su virtud, a propuesta del Ministro de Educación Nacional y previa deliberación del Consejo de Ministros en su reunión del día ocho de Marzo de mil novecientos sesenta y tres.

DISPONGO

Artículo primero.- Los propietarios, poseedores o usuarios de escudos, emblemas, piedras heráldicas, rollos de justicia, cruces de término y demás piezas y monumentos de análoga indole cuya antigüedad sea de más de cien años no podrán cambiarlos de lugar ni realizar en ellos obras o reparación alguna sin previa autorización del Ministerio de Educación Nacional ¹.

Artículo segundo .- Para la enajenación y exportación de la piezas, cualquiera que sea su valoración, a que este Decreto se refiere habrán de tenerse en cuenta las disposiciones vigentes en materia de exportación y comercio de obras de arte.

Artículo tercero.- El cuidado de estas piezas y monumentos queda encomendado a los Ayuntamientos, los cuales serán responsables de su vigilancia y conservación, debiendo poner en conocimiento de la Dirección General de Bellas Artes cualquier infracción de las normas vigentes sobre la materia, a fin de que por la misma se puedan dictar las resoluciones pertinentes, sin perjuicio de que en los casos de urgencia de adopten provisionalmente por los propios Municipios las medidas de seguridad i precaución que estimen oportunas.

Artículo cuarto.- Por el Ministerio de Educación Nacional se dictarán cuantas disposiciones se consideren necesarias para la ejecución y cumplimiento del presente Decreto.

La protecció del Patrimoni Cultural Català es basa en la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català (DOGC 1807, 11 d'Octubre de 1993). Aquesta Llei estableix que : "La Generalitat de Catalunya, d'acord amb l'article 9 de l'Estatut d'Autonomia i sens perjudici de les competències que l'article 149.1.28 de la Constitució assigna a l'Estat, té competències exclusiva en aquesta matèria".

¹ Las atribuciones en esta materia corresponden actualmente al Ministerio de Cultura y a su Dirección General del Patrimonio Artístico, Archivos y Museos.

La legislació autonòmica catalana estableix un conjunt de figures de protecció dels béns integrants del Patrimoni Cultural Català. Destaquen les següents

- Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN)

Són els béns més rellevants del patrimoni cultural català. Es classifiquen en :

Monument històric

Conjunt històric

Jardí històric

Lloc històric

Zona de interès etnològic

Zona arqueològica

Zona paleontològica

Estan declarats **BCIN** els castells de Catalunya (disposició addicional primera de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català).

La incoació de l'expedient de declaració d'un BCIN comporta l'aplicació immediata i provisional del règim de protecció establert per els BCIN ja declarats (article 9.2 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català)

- Bé Catalogat (BC) – Bé Cultural d'Interès Local (BCIL)

Són aquells béns del patrimoni cultural català que malgrat la seva significació i importància no compleixen les condicions pròpies dels BCIN.

La catalogació dels béns immobles s'efectua mitjançant la seva declaració com a BCIL.

Tota catalogació de béns immobles ha de contenir els jaciments del terme municipal que hagin estat declarats espai de protecció arqueològica (article

15.1 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català). Sota aquesta denominació es consideren aquells llocs no declarats d'interès nacional on per evidències materials, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològics o paleontològics (article 49.1 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català).

Segons la disposició addicional primera de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català els béns radicats a Catalunya que hagin estat declarats d'interès cultural (BIC) o hagin estat inclosos a l'Inventario General de Bienes Muebles d'acord amb la Llei de l'Estat 16/1985, de 25 de juny, del Patrimonio Histórico Español, passen a tenir respectivament la consideració de BCIN o de BC. Els béns immobles que en el moment de l'entrada en vigor de la Llei 9/93 estiguin inclosos en catàlegs de patrimoni cultural incorporats a plans urbanístics passen a tenir, excepte si son BCIN, la consideració de BCIL.

4.1.- Protecció

Tot ben moble o immoble que constitueix un punt de referència important de la història, així com els productes de les intervencions arqueològiques, malgrat que no estiguin catalogats, estan considerats també part del Patrimoni Cultural Català (article 18 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català).

La Llei, al seu article 25, estableix de forma específica el deure de preservació i manteniment per als BCIN i BC i concreta, a l'apartat 2 que no poden ser destruïts.

5.- LES CREUS DE TERME.

5.1.- Què són les creus de Terme?

Les Creus de Terme són creus monumentals de pedra situades a la vora dels camins amb una funció de delimitar el territori i atorgar-li alhora una certa protecció espiritual.

Tot i que s'ha especulat amb un possible origen romà o fins i tot anterior a aquesta època, podríem considerar que els antecedents d'aquestes creus estan documentats a Catalunya només a partir del segle X. Es posaven al límit de parròquies, de propietats privades o per delimitar l'espai destinat a enterraments a la vora de les esglésies. A banda de fer de fita, podrien haver estat erigides com a monument expiatori, en senyal d'algun vot col·lectiu o, simplement, per fonamentar la devoció dels passavolants. Si bé es diu que Jaume I va estimular la erecció d'aquesta mena de monuments arreu dels territoris, la realitat és que les creus de terme més antigues daten del segle XIV, unes quantes dècades després del seu regnat.

La seva funció no seria exclusivament delimitar el terme, sinó també beneir-lo; aquesta connotació religiosa serviria alhora per donar la benvinguda i deixar clar que hom estava en terra de cristians. Es tractaria d'un cas del que avui anomenariem semantització de l'espai públic, es a dir, deixar ben clar qui mana i quins són els valors que es pretenen fomentar. No deixar de ser significatiu en aquest sentit el fet que aquests elements es comencin a escampar en un moment de creixent animadversió envers els jueus i, quan la conquesta de territoris als sarraïns encara era ben viva en l'imaginari col·lectiu.

El creixement de les ciutats va provocar que moltes d'aquestes, aixecades originalment a l'exterior de pobles i ciutats, acabessin integrades en el seu nucli urbà.

Les Creus de Terme consisteixen, bàsicament, en una columna que s'alça sobre un basament esglaonat, coronada per un nus, llanterna o capitell que sosté una creu de coronament de pedra esculpida.

5.2.- La Creu de Terme de Santa Digna.

La Creu de Terme de Santa Digna, d'uns 4,75 m d'alçada total, consta, bàsicament, de tres-quatre parts:

- Basament de la creu: S'aixeca sobre un basament esglaonat de tres esglaons de pedres irregulars lligades amb ciment. El primer de planta quadrada, de 3,60 x 3,60 m de costat. Destaca a l'angle sud-oriental l'esquema d'un peix gravat en l'esglaó de cantonada. El segon esglaó ja presenta una planta octogonal d'aproximadament 1 metre de costat. El tercer, també, de planta octogonal, és de 60 cm de costat.

- Base de la columna: Just per sobre d'aquest basament esglaonat es disposa el basament de la columna, de planta, també, octogonal, i amb una secció de 20 cm.

- Columna: Es tracta d'una columna de secció octogonal i una alçada de 2'80 metres.

- Nus (llanterna o capitell): La columna es troba coronada per un dau de secció quadrada que presenta esculpit el dibuix del mateix castell es cadascun dels seus quatre costats.

- Creu de Coronament: La creu de coronament presenta esculpit, en el costat NE una Mare de Déu amb el nen als braços a la part inferior de la creu i tres florons, un a la part superior de la creu i dos mes als braços de la creu. Al costat SO presenta, amb la mateixa disposició del costat oposat, un crist crucificat a la part baixa de la creu i, també, els mateixos tres florons.

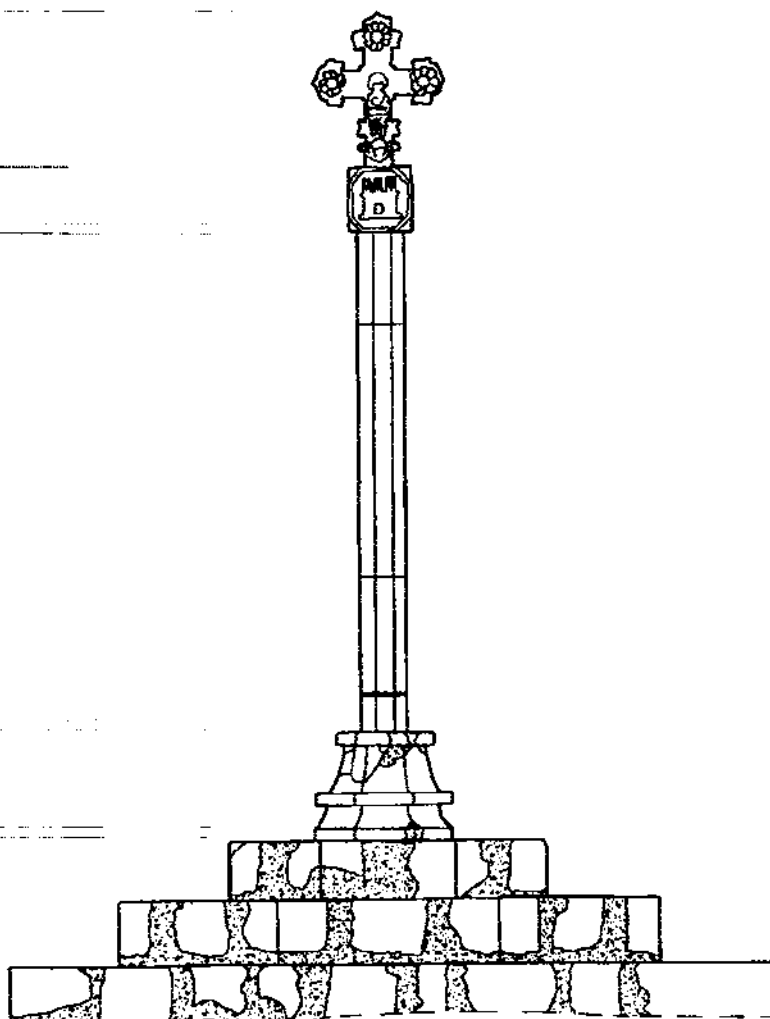
CREU
DE
CORONAMENT

NUS

COLUMNA

BASA
COLUMNA

BASAMENT
CREU

6.- METODOLOGIA.

Els treballs realitzats en aquesta creu van consistir en la documentació fotogràfica i planimètrica exhaustiva de la creu, per després procedir a la numeració de peces i al seu desmuntatge manual i dipòsit al magatzem que s'indiqui.

Així doncs, els treballs realitzats han consistit en:

- Un reportatge fotogràfic general i de detall de la creu des de diferents angles.
- Topografia de l'estructura de la creu de terme.
- Numeració de les peces amb un sistema reversible.
- Muntatge de bastides, plataformes, mitjans de seguretat i proteccions necessàries per la realització de l'extracció.
- Extracció de cadascuna de les peces i dipòsit a peu d'obra.
- Paletització del material recuperat (treballs a realitzar per operaris de la AVE OLERDOLA UTE).
- Càrrega amb camió grua i transport dels elements al magatzem (treballs a realitzar per operaris de la AVE OLERDOLA UTE).
- Redacció d'un informe final i memòria recollint tots els treballs realitzats i adjuntant documentació gràfica.

De manera prèvia a l'inici dels treballs es va dur a terme una consulta a l'ajuntament de Vilafranca del Penedès i al Museu per tal d'intentar obtenir la documentació que hi pogués haver referent a aquesta creu.

No vam poder obtenir cap informació, tot i que, des de l'ajuntament se'ns va informar que molt possiblement aquesta creu ja havia estat traslladada prèviament, es a dir, que el lloc on ara es trobava no era el seu emplaçament original. Segons consta a la fitxa M-9 del Pla Especial i Catàleg del Patrimoni

Històric, Artístic i Ambiental de Vilafranca del Penedès, aquesta creu va ser enderrocada l'any 1936 i tornada a aixecar l'any 1945 en un punt lleugerament desplaçat respecte del lloc original, que es trobava a la vora del camí que portava al Molí d'en Rovira.

Tot i aquestes dades no podíem preveure quina afectació havien pogut tenir aquests treballs a la creu que ara hi havia. Posteriorment, en el decurs dels treballs de desmuntatge vam poder comprovar que, realment, la creu havia estat traslladada del seu emplaçament original, i com s'havia tornat a construir.

Per tant, vam plantejar els treballs de desmuntatge tal i com havíem previst inicialment.

Per poder dur a terme la numeració de les peces es va buscar un sistema reversible, i es va veure que el millor era fer una barreja de paraloid (B-72) diluït al 20% amb acetona. Primer es posaria una capa d'aquest compost sobre una zona de la pedra, després caldria esperar a que s'assequés, després ja es podria posar el número, des de l'1 endavant, i finalment es tornaria a posar una capa de paraloid sobre la zona per tal d'assegurar que no s'esborrarien els números. Quan s'hagués de reposar la creu en el seu emplaçament original ja es podrien treure els números simplement amb acetona.

Per poder dur a terme aquests treballs es van comptar amb un equip d'intervenció compost per:

- 1 Arqueòleg
- 1 Dibuixant
- 1 Cap de Colla.
- 2-3 obrers.

Els treballs de dibuix s'han fet a escala 1:10, tot i que les plantes que s'adjunten a aquesta memòria s'ha elaborat a escala 1:20, i s'han de realitzar les

suficients plantes per tal de poder veure tots els elements desmuntats i la seva numeració. Pel que fa a la documentació fotogràfica aquesta s'ha dut a terme en format digital.

Primer s'havia de dur a terme els treballs de documentació fotogràfica i planimètrica, amb les plantes i alçats necessaris per poder documentar tot el procés de desmuntatge i situar totes les peces numerades. Després s'havia d'executar la fase de numeració, prèvia al desmuntatge. La numeració havia de quedar reflectida en còpia dels alçats. La numeració està composta per una sèrie de dígitos de l'1 en endavant.

Després s'havia d'iniciar el desmuntatge manual, amb la instal·lació d'una bastida per tal de permetre l'accés a la part superior de la creu i garantir la integritat de les peces que la componen.

Les peces s'havien de dipositar en ordre a peu d'obra per després se paletitzades i assegurar que no es dispersarien els diferents elements.

Els palets, convenientment etiquetats es dipositarien en un magatzem que ens havia de facilitar l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès i on romandran fins al moment en que s'hagi de tornar a muntar la creu.

7.- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.

De manera prèvia a l'inici dels treballs es va acordar amb la direcció d'obra que calia muntar una tanca de protecció d'aquest element per tal d'intentar evitar al màxim que aquesta pogués resultar afectada per les obres de construcció del tram de l'AVE en aquesta zona i es va instal·lar una tanca provisional d'obra.

Els treballs es van iniciar, tal i com ja plantejem en l'apartat de metodologia, en dur a terme un exhaustiu reportatge fotogràfic de la Creu de Terme des de diferents angles.

També es va iniciar la documentació planimètrica corresponent, i en aquesta primera fase va consistir en l'aixecament planimètric de la part inferior de la creu, el basament. Després es va iniciar la fase de numeració, prèvia al desmuntatge. La numeració es va reflectir en còpia dels alçats i plantes. La numeració està composta per una sèrie de dígitos de l'1 en endavant. La numeració es va disposar de manera ascendent des del basament de la creu i fins a la part superior d'aquesta.

Després de dur a terme el dibuix del basament de la creu, es va aixecar la bastida, necessària per tal de poder iniciar els treballs de desmuntatge, que s'ha de dur, necessàriament, de dalt a baix.

Quan ja estava aixecada la bastida es va poder dur a terme el dibuix, fotografia i topografia de la part superior de la creu, es a dir, de la creu de coronament i del capitell. Al mateix temps s'anaven numerant cadascuna de les pedres que conformen la creu, començant per la part inferior.

Al tercer dia ja es va començar a desmuntar la creu, per la part superior i respectant els diferents cossos i peces que la composaven. Com que la creu de coronament era d'una sola peça es va decidir separar-la per la part inferior, la que s'ajustava al capitell o llanterna.

Per poder-la separar es va utilitzar, primer escarpra i martell ja que es veia una gran quantitat de ciment a la zona d'encaix de la creu i el nus, també es va utilitzar una serra prima, es va serrar el contorn i es va deixar el centre esperant que quan es basculés la creu aquesta es separaria. Per tal de garantir la integritat de la creu de coronament dos braços es van lligar als dos extrems de la bastida per tensar-la.

Quan es va començar a extreure el ciment que la lligava al nus es va veure que la part superior del dau del nus presentava un encaix quadrat que ocupava, gairebé, tota la seva superfície. També es va poder veure com hi havia una peça ,en forma de cunya, que ja s'havia extret quan es va muntar la creu l'any 1945. Quan es va treure aquesta cunya es va observar que a l'interior de la creu de coronament hi havia una ànima de ferro.

Quan es va començar a bascular es va veure que la creu tenia una ànima de ferro que la lligava al capitell. Aquesta ànima estava formada per 3 varetes i la seva funció era lligar-la al capitell i assegurar que no caigués. A la part inferior de la columna, es va localitzar una altra ànima de ferro, però aquesta estava formada només per una sola vareta, tot i que més gruixuda.

Quan es va poder separar la creu de coronament del capitell es va baixar la creu a la base de la creu i es va embolicar amb plàstic de bombolles per protegir-la de possibles cops i es va dipositar al palé de transport.

Una vegada extreta la creu de coronament es va mirar que el nus i la columna estaven constituïts per una sola peça (núms. 65, 66 i 67). Es va utilitzar el mateix sistema que a la part superior, es a dir, tallar amb la serra la zona de unió entre el fust i el basament. En aquests cas, degut al pes de la peça es va optar, també, per tensar-la, però, una vegada extreta es va optar per lligar-la amb una braga a un camió-ploma que a més ens permetia treballar mentre la

mantenia vertical. Quan ja va estar separada es van deixar anar els vents i es va baixar amb el camió-ploma.

En aquest cas, atenent a la mida de la peça i per tan d'assegurar-la es va optar per , després de embolicar-la amb plàstic de bombolles, es va encanyar la peça , es va dipositar al palé i es va transportar al magatzem on ja hi havia la creu de coronament.

Després d'extreure la columna es comencen a desmuntar els esglaons del basament. Per dur a terme aquesta fase es va utilitzar un martell compressor ja que les diferents peces estaven unides amb ciment, que és el que es va utilitzar quan es va muntar la creu l'any 1945. Es desmuntava cadascuna de les peces que conformaven els esglaons, quan es separaven, s'embolicaven amb plàstic i es dipositaven al palé.

Quan es desmuntaven els esglaons del basament també es va procedir a completar els dibuixos (documentació planimètrica). En aquesta part del desmuntatge també van aparèixer els antics números de l'anterior muntatge de la creu (amb pintura vermella).

Quan es van acabar d'extreure els tres esglaons es va observar com, per sota de la base de la columna, hi havia una altra peça de secció octogonal, més gran que la columna que arribava fins a la base de la creu de terme, i que constituïa una sola peça amb la base de la columna. Aquesta peça es va embolicar "in situ" amb plàstic de bombolles, per poder, després, ser extreta amb la pluma.

Cal dir que respecte al primer esglaó només estava fet de peces de pedra la part exterior de l'esglaó, a la part on se li sobreposava el segon esglaó, aquest passava a ser de ciment i totxanes.

L'última peça que es va treure va ser el recolzament de la columna que quedava a la part central de l'estructura. Degut a la seva alçada i mida, també es va haver d'extreure amb la pluma i braga. Després, com totes les altres peces, es va embolicar amb plàstic de bombolles.

Com a basament de tot l'element escultòric va quedar un planxé de ciment sobre el que es recolzava la creu de terme. La base de la columna no estava subjecta amb cap ànima de ferro, eren els mateixos esglaons els que el subjectaven.

8.- CONCLUSIONS

La Creu de Terme de Santa Digna ha estat desmuntada i dipositada en un magatzem facilitat per l'ajuntament de Vilafranca del Penedès, a l'espera de que després de la re-urbanització de la zona es pugui tornar a instal·lar en el mateix lloc.

Aquesta ha estat la idea que s'ha tingut present en el decurs de tots els treballs de documentació i desmuntatge cara a facilitar els treballs de tornar a muntar la Creu de Terme.

Cal dir que, en el procés de desmuntatge, els treballs han estat dificultats pel sistema de muntatge que es va utilitzar quan es va muntar la creu en el seu emplaçament actual l'any 1945, ja que en aquell moment es va utilitzar ciment i totxos per sostenir-la així com, també, se li van encaixar les varetes a la part superior i inferior de la columna.

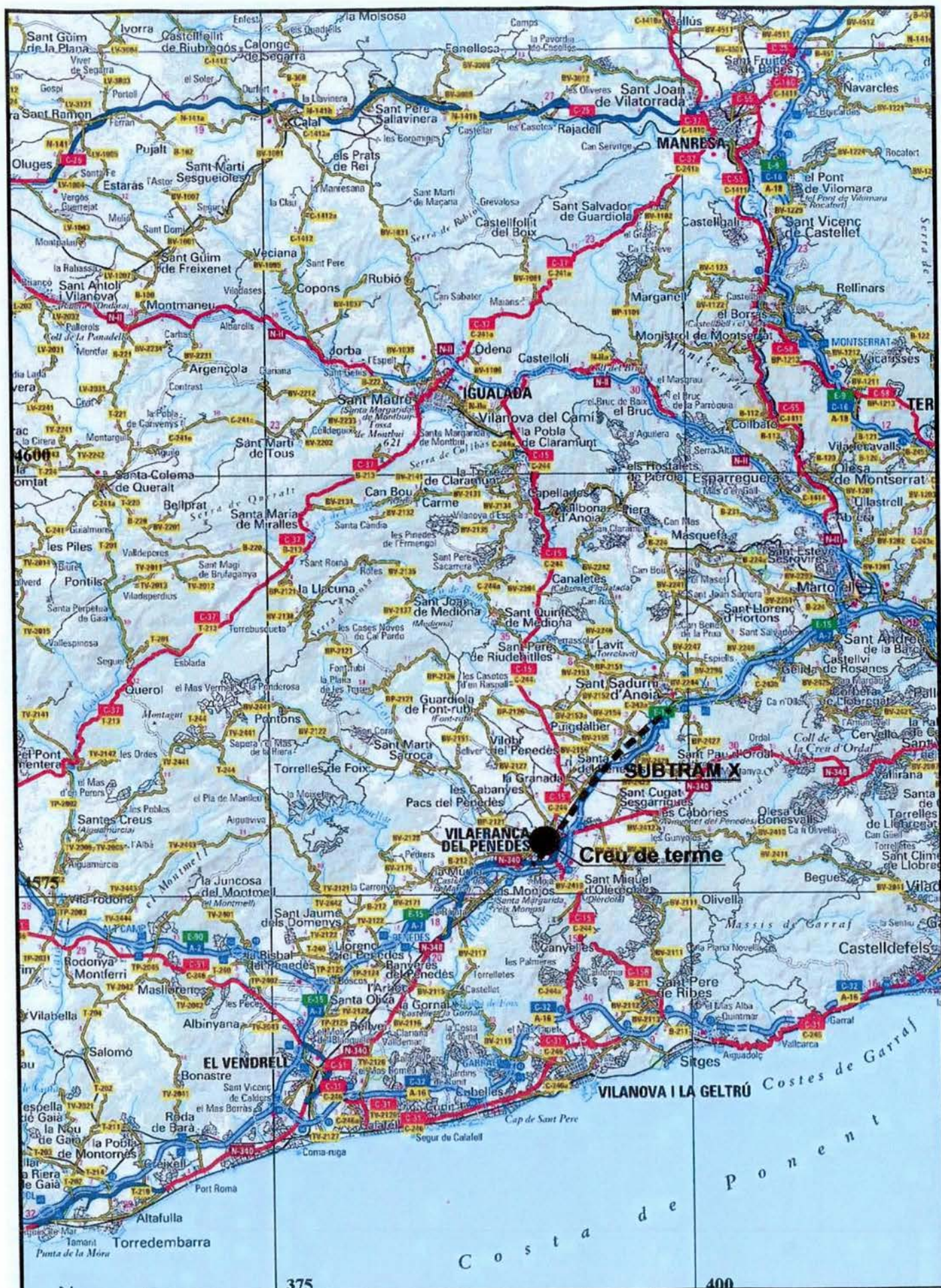
Aquest muntatge ha plantejat greus problemes al desmuntatge de la Creu de Terme ja que la consistència assolida per aquest ciment ha estat, de vegades, més dur que la consistència de la pedra mateixa amb que està construïda la Creu de Terme.

Amb tot, finalment els treballs de desmuntatge s'han pogut dur a terme amb èxit i totes les peces de la Creu de Terme de Santa Digna queden ben protegides i dipositades en un magatzem municipal, a l'espera de poder tornar a muntar-la.

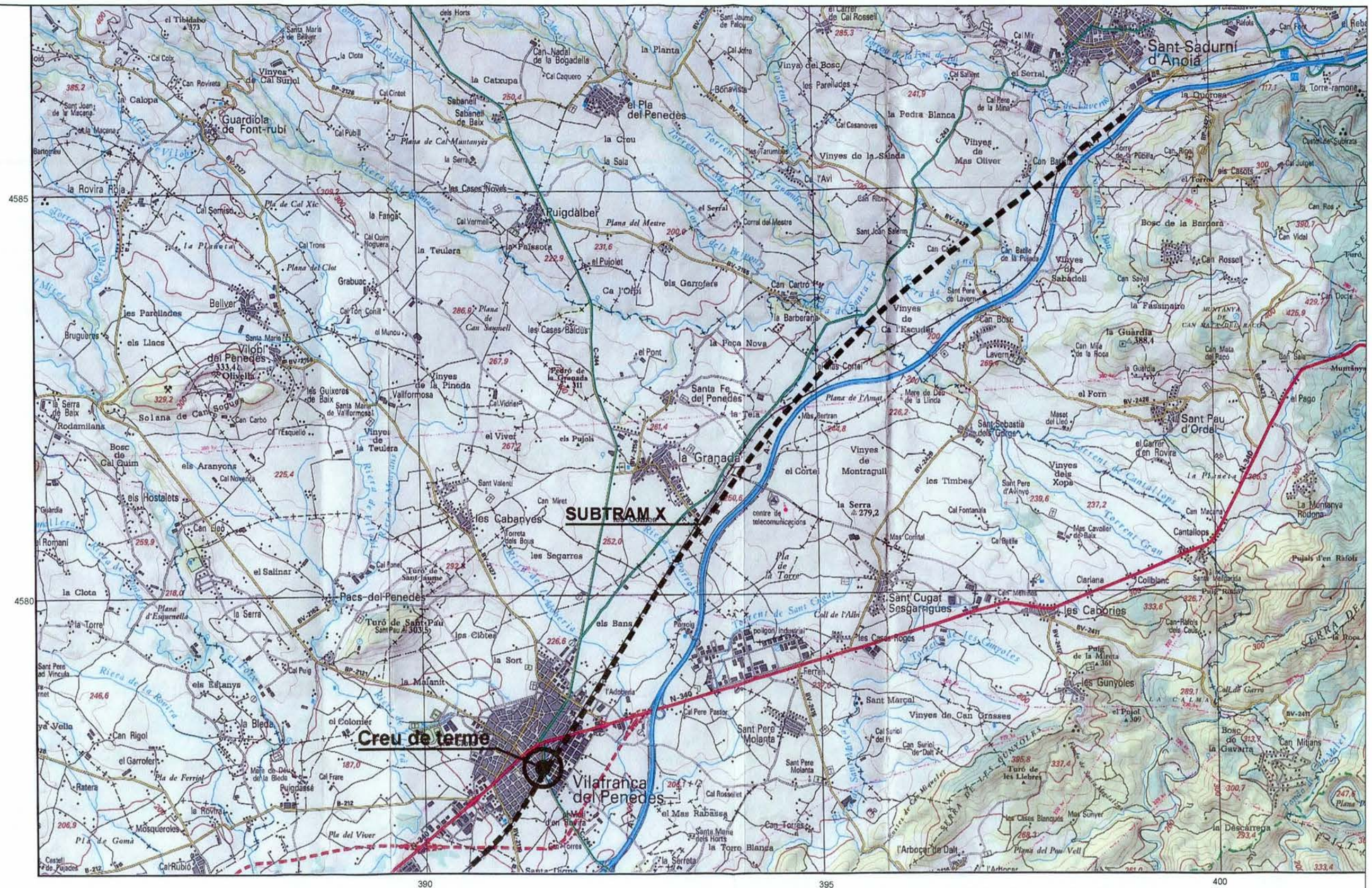
ANNEX I: DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA.

LLISTAT PLANIMÈTRIC

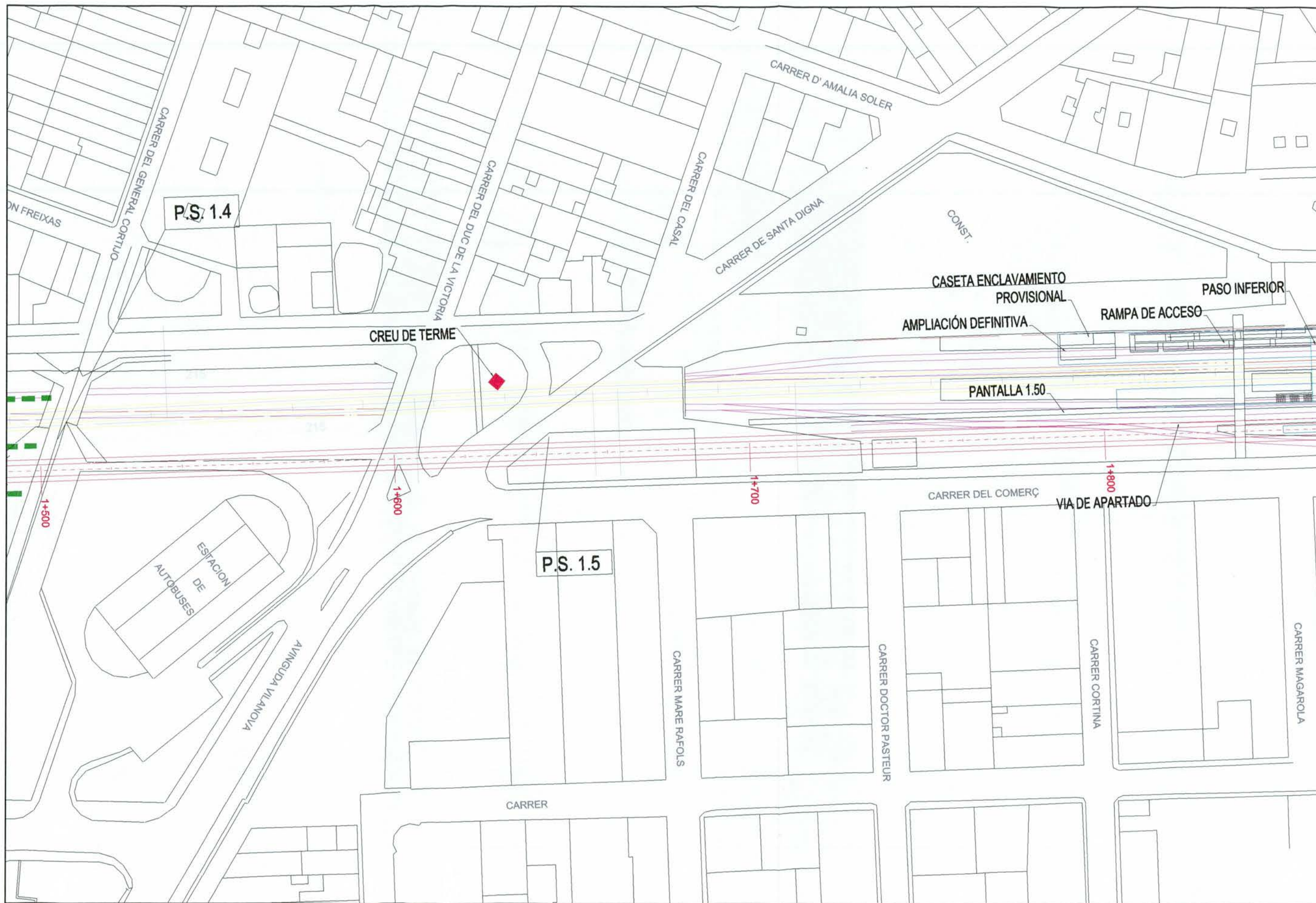
- 1.- Plànol de localització comarcal. Escala 1:300.000
- 2.- Plànol de situació. Escala 1:50.000
- 3.- Plànol de situació sobre la trama urbana de la ciutat de Vilafranca del Penedès. Escala 1:1.000
- 4.- Planta de situació de la Creu de Terme sobre la trama urbana de la ciutat de Vilafranca del Penedès. Escala 1:100.
- 5.- Secció central de la Creu de Terme. Escala 1:20.
- 6.- Alçats de la Creu de Terme. Escala 1:20.
- 7.- Plantes de desmuntatge de la Creu de terme. Escala 1:20.

INTERVENCIÓ		NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Creu de Terme de Santa Digna. Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)		Plànol de localització comarcal	1
Autor	Rosa Palau	Data: Març de 2005	Escala: 1: 300.000
		0 15.000m	

INTERVENCIÓ		NOM DEL PLÀNOL	Núm.
Creu de Terme de Santa Digna. Vilafraanca del Penedès (Alt Penedès)		Situació	2
Autor	Rosa Palau	Data: Març de 2005	Escala: 1: 50.000
		0 2500m	

CODEX
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

DIN A3 Escala: 1:1000

INTERVENCIÓ

Creu de Terme de Santa Digna.
Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)

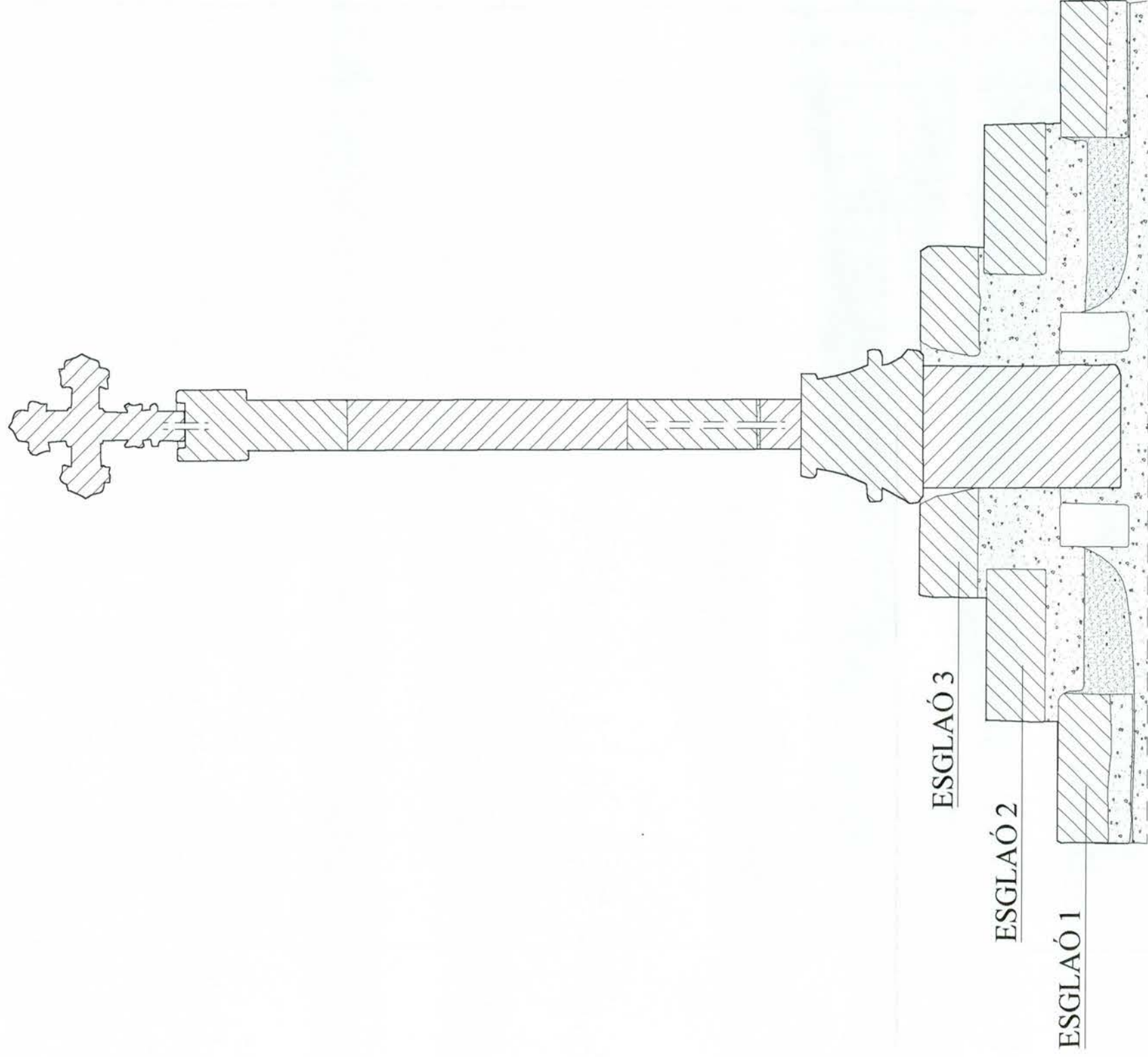
NOM DEL PLÀNOL

Situació creu de terme
a Vilafranca del Penedès

Data: Març 2005

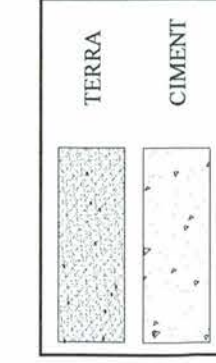
Núm.

3

CREU DE TERME
VILA FRANCA DEL PENEDES (ALT PENEDES)

INTERVENCIÓ	Intervenció a la Creu de Terme de Santa Digna, Vilafranca del Penedès
TÍTOL DEL PLÀNOL	Secció central

Autors: Francisco Palma, Rosa Palau i Paola Garcia

Direcció arqueològica:
 Josep Francesc Roig Perez

PLSANTFRUCTUOSA.1
 43002 TARRAGONA
 T.977234346 F.977234386
 E-mail: codexarq@codexarq.com

DIN A3

Escala: 1:20

0 1m

Data: Març de 2005

Núm. 5

ANNEX II: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto 1: Vista general de la Creu de Terme .

Foto 2: Vista general de la Creu de Terme.

Foto 3: Vista detall Creu de Coronament
i Nus

Foto 4: Detalle de la Creu de Coronament

Foto 5: Detall del nus de la Creu de Coronament

Foto 6: Detall encaix de la Creu de Coronament
amb el nus.

Foto 7: Procés d'extracció de la Creu de Coronament.

Foto 8: Procés d'extracció de la Creu de Coronament.

Foto 9: Detall procés extracció Creu de Coronament.

Foto 10: Detall procés extracció Creu de Coronament.

Foto 11: Detall procés extracció Creu de Coronament.

Foto 12: Dipòsit a peu d'obra de la Creu de Coronament.

Foto 13: detall del procés de protecció de la creu de coronament.

Foto 14: Vista de la base de la comuna des de la part superior de la bastida.

Foto 16: Vista de la part baixa de la columna i base abans de desmuntar-la .

Foto 15: Vista procés de separació de la part baixa de la columna..

Foto 17: Detall de l'inici de l'extracció de les pedres del basament .

Foto 18: Extracció de la columna amb la ploma.

Foto 19: Dipòsit a peu d'obra de la columna

Foto 20: Detall de la protecció de la columna.

Foto 21: Càrrega al camió de la columna

Foto 22: Dipòsit de la columna al magatzem municipal

Foto 22: Vista de la base des de la part superior de la bastida. Es veu la numeració.

Foto 23: Detall del peix gravat al basament de la creu

Foto 24: Detall d'un angle del basament de la creu de terme.

Foto 25: Vista zenital del basament de la creu després d'extreure la columna.

Foto 26: Inici del desmuntatge del basament

Foto 27: Procés de desmuntatge del basament

Foto 28: Desmuntatge del segon i tercer esgraons del basament

Foto 29: Detall del desmuntatge del tercer esgraó.

Foto 30: Detall del basament després de desmuntar el tercer esgraó..

Foto 31: Detall del procés de desmuntatge del basament .

Foto 32: Detall procés de demuntatge .

Foto 33: Detall del basament després de desmuntar el segon esgraó..

Foto 34: Detall des desmuntatge del nucli central del primer esgraó del basament..

Foto 35: Detall del procés de paletització del basament .

Foto 36: Vista del desmuntatge del primer esgraó del basament.

Foto 37: Detall de la base de la columna després de desmuntar el basament.

Foto 38: Protecció de la base de la columna

Foto 39: Dipòsit a peu d'obra de la base de la columna

Foto 40: Vista del panot de ciment de base de la Creu de Terme.

Foto 41: Vista de totes les peces paletitzades i dipositades al magatzem municipal.